

ინვესტირება ფინანსურ ბაზრებზე

გივი ჩუბინიძე
სტუ-ს დოქტორანტი

რეზიუმე

ინვესტიციები და ფინანსური ბაზრები წარმოადგენენ მჭიდროდ დაკავშირებულ სფეროებს. საინვესტიციო საქმიანობა არის ეკონომიკური განვითარების უმნიშვნელოვანესი ნაწილი. საინვესტიციო პროცესები ხორციელდება ფინანსური ბაზრების საშუალებით და უზრუნველყოფს, როგორც ინვესტორების ისე ინვესტიციის მიმღები პირებისთვის გარკვეულ პირობებს. საინვესტიციო საქმიანობაში ჩართული პირები შეისწავლიან, ინვესტიციების ბაზარზე არსებულ ფაქტორებსა და ძირითად საინვესტიციო მიმართულებებს, ამის საფუძველზე იღებენ გადაწყვეტილებას.

საინვესტიციო პროცესის ერთ-ერთი მთავარი მდგენელი არის რისკები, რომელიც უნდა გაიზომოს და დაიძლიოს ინვესტორების მხრიდან. არსებული სიტუაციიდან გამომდინარე შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ფინანსურ ბაზრებზე, გარკვეული ჩავარდნების შემდეგ, ინვესტიციების რაოდენობა იზრდება, რაც კარგი ტენდენციაა გლობალური ეკონომიკისათვის, მაგრამ არასაკმარისი ზრდის ტემპით.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური სისტემა, ეკონომიკა, რისკი, დეპოზიტი, ინფლაცია, ამონაგები, ფინანსური ბაზრები, ფორექსის ბაზარი, საფონდო ბირჟა.

INVESTING IN FINANCIAL MARKETS

Givi Chubinidze,
Doctorate of GTU

RESUME

Investments and financial markets are closely related fields of activity. Investment activities are an important part of economic development. Investment processes are carried out through the financial markets and provide certain conditions for both, investors and recipients of investments. Individuals, who are involved in investment activities will study the factors existing in the investment market and the main investment directions, and make decisions based on this.

One of the key factors in the investment process is the risks that need to be measured and overcome by investors. After some setbacks, we can say that the number of investments in financial markets is increasing over time, which is a good trend for the global economy. But that is not enough.

Keywords: Economic system, economic, Risk, Deposit, inflation, yields, financial markets, forex market, stock exchange.

* * * *

ინვესტიციებს მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებაში ერთერთი უმნიშვნელოვანესი როლი აკისრია, მისი საშუალებით იქმნება და ფართოვდება კომპანიები, იზრდება სახელმწიფოთა ეკონომიკები, თუმცა რაც უფრო მეტია რისკი მით მეტი უნდა იყოს სარგებელიც, რადგან დააკომპლესიროს შესაძლებელი დანაკარგი ამასთან ის არის ერთერთი მდგენელი ინვესტორისთვის, რასაც გადაწყვეტილების მიღებისას ენიჭება განსაკუთრებული მნიშვნელობა.

ინვესტირების ერთერთ მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს **ინფლაციასთან**¹ ბრძოლა. ჩვენს მაგალითზე გასულ წელს ერთ-ერთი ყველაზე მაღალი ინფლაციის მაჩვენებელი დაფიქსირდა (13.9%) და მსოფლიოში მეოცე ადგილზე ვართ, თუმცა საქართველო არაა გამონაკლისი, ინფლაციაა მიმდინარეობს მთელი მსოფლიოს მასშტაბით, ამერიკაშიც კი გასული 40 წლის მანძილზე ყველაზე დიდი ინფლაციის მაჩვენებელი დაფიქსირდა შარშან 6.8%-ის ოდენობით. ეს ყველაფერი კი იმას ნიშნავს რომ ფულის მსყიდველობითი უნარი იკლებს და თუ დღეს გარკვეული პროდუქტის შეძენას ვახერხებთ გარკვეულ ფასად, მომავალში დაგვჭირდება მეტი თანხის გადახდა. ამიტომ როდესაც ინვესტორი ახდენს ინვესტირებას პირველ რიგში ცდილობს გაითვალისწინოს ინფლაციის დონე დაგეგმილი შემოსავლის დროს, ამიტომ ინვესტიციიდან მიღებული მოგება (**ამონაგები**) პროცენტულად ყველა შემთხვევაში უნდა აღემატებოდეს ინფლაციის დონეს.

გარდა პირდაპირი ინვესტიციებისა, არსებობს ბიზნესის და მთლიანად ეკონომიკის დაფინანსების სხვა ალტერნატიული გზა: საბანკო სესხი და ფასიანი ქაღალდების ბაზარი. ეს მექანიზმი გულისხმობს ინვესტორების თანხის შესვლას დეპოზიტის სახით ბანკებში (გარკვეული სარგებლის სანაცვლოდ) და შემდეგ ბანკების მიერ ამ თანხების გაცემას კრედიტის სახით (შედარებით მაღალ პროცენტად). ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შემთხვევაში კი ფულადი სახსრები უშუალოდ მიედინება ინვესტორისგან საბრუნავ კაპიტალში, კომპანიების ან სხვა სუბიექტების მიერ გამოშვებული ფასიანი ქაღალდების სანაცვლოდ.

ფინანსური ბაზრები² ფართოდ ეხება ნებისმი-

1 ინფლაცია არის ფასთა საერთო დონის ზრდა საბაზო მსყიდველობითუნარიანობის დონესთან შედარებით.

2 სავალუტო ბაზარი, რის ბაზარი, რომელზეც დროის ნებისმიერ პერიოდში შესაძლებელია ვიყიდოთ ან გავყიდოთ პროდუქტი (ვალუტა), იმ ფასად, რომელიც აწყობს ორივე მხარეს.

ერი სახის ბაზარს, სადაც ხდება საინვესტიციო ნაკადების მიმოქცევა, ფასიანი ქაღალდების ვაჭრობა, მათ შორის საფონდო ბაზარი, ობლიგაციების ბაზარი, **ფორექსის ბაზარი**³ და სხვა პროდუქტები.

ფინანსური ბაზრების ერთ-ერთი მთავარი შემადგენელი ნაწილია **საფონდო ბირჟა**. ფინანსური ბაზრები იქმნება მრავალი სახის ფინანსური ინსტიტუტების სწორი ფუნქციონირების შედეგად. რომელთა მთავარი ინსტრუმენტებია აქციები, ობლიგაციები, ვალუტები და სხვადასხვა წარმოებულები. ფინანსური ბაზრები დიდწილად ეყრდნობა ინფორმაციულ გამჭვირვალობას, რის შედეგადაც ხდება იმის უზრუნველსაყოფა, რომ ბაზრებმა დაანერგონ ეფექტური და შესაბამისი ფასები. ფასიანი ქაღალდების საბაზრო ფასები შეიძლება არ იყოს მათი შინაგანი ღირებულების მანიშნებელი მაკროეკონომიკური ძალების გამო, როგორიცაა გადასახადები.

აქციების (საფონდო) ბაზარი არის ფინანსური ბაზარი, რომელიც საშუალებას აძლევს ინვესტორებს, განახორციელონ ინვესტიციები, იყიდონ და გაყიდონ ამავე საზოგადოებაში ვაჭრობის უფლების მქონე კომპანიების აქციები. აქციებით ვაჭრობისას მიმოქცევა იწყება **პირველადო საფონდო ბირჟაზე, რომელიც** არის ახალი აქციების გამოშვებები, სახელწოდებით „პირველადი საჯარო შეთავაზებები“ (IPO). აქციების ნებისმიერი შემდგომი ვაჭრობა ხდება **მეორად ბაზარზე**, სადაც ინვესტორები ყიდულობენ და ყიდიან ფასიან ქაღალდებს.

საქართველოს საფონდო ბირჟას გააჩნია არსებობის 22-წლიან გამოცდილება. მიუხედავად ამისა, ამ სფეროში, როგორც ვთქვით, პრობლემები ბევრია და ფაქტია, რომ დღეს საქართველოს საფონდო ბაზარი გამოირჩევა ძალიან დაბალი აქტივობით. საქართველოს საფონდო ბირჟა არის ერთადერთი ორგანიზებული ფასიანი ქაღალდების ბაზარი, რომელიც ჩამოყალიბდა 1998 წლიდან 2000 წლამდე, USAID-ის დახმარებით და მოქმედებს ამერიკელი ექსპერტების დახმარებით შემუშავებულ საკანონმდებლო ჩარჩოებში. მას შეუძლია შესთავაზოს ეფექტური საინვესტიციო მექანიზმი როგორც ადგილობრივ, ასევე უცხოელ ინვესტორებს.

საქართველოში საფონდო ბირჟის განვითარება 2000 წლიდან საკმაოდ სწრაფი ტემპით დაიწყო, თუმცა 2008 წლის ომმა დიდი უარყოფითი გავლენა იქონია, ამას თან დაერთო მაშინდელი მთავლობის არასწორი პოლიტიკა და გაუქმდა დამოუკიდებელი რეგულატორი, ფასიანი ქაღალდების ზედამხედველობა ჩაბარდა ეროვნულ ბანკს, რომლის მთავარ საზრუნავს ყოველთვის კონკურენტი საბანკო სფეროს განვითარება წარმოადგენდა, ამიტომ საფონდო ბირჟა გზდა მეორე ხარისხოვანი ინსტრუმენტი ინვესტიციების მოზიდვის სფეროში. ამასთან გაუქ-

მდა შეზღუდვები საფონდო ბირჟის მესაკუთრეობაზე და ბანკებს მიეცათ შესაძლებლობა სრულად დაპატრონებოდნენ კონკურენტი სფეროს ინფრასტრუქტურას; ამას გარდა, თუ ამ ცვლილებებამდე ბირჟაზე დაშვებულ ფასიან ქაღალდებზე გარიგებები აუცილებლად კონკურენტულ და გამჭვირვალე გარემოში, საფონდო ბირჟაზე, უნდა დადებულიყო, ცვლილების შემდეგ ეს აღარ იყო აუცილებელი. შედეგად, გარიგებათა 95%-ზე მეტმა ბირჟის გარეთ, ჩრდილში, არაკონკურენტულ გარემოში გადაინაცვლა.

ზემოთ აღნიშნული ცვლილებებიდან გამომდინარე საქართველოს საფონდო ბირჟისადმი, უცხოელი ინვესტორების სერიოზული უნდობლობა გააჩინა ჩვენი ფასიანი ქაღალდების ბაზრის მიმართ და შედეგად, როგორც ბაზრის კაპიტალიზაციის, ასევე ბრუნვების მოცულობის მნიშვნელოვანი კლება მივიღეთ.

გასული 7-8 წლის განმავლობაში, ფინანსური ბაზრებისა და საფონდო ბირჟის სრული კონტროლი გადავიდა, საბანკო ჯგუფის ხელში, რომელშიც დიდი წილი „საქართველოს ბანკს“ ეკუთვნის, საბანკო სფეროს ინიციატივით, ქართული საფონდო ბირჟა და ფასიანი ქაღალდები მიემართება უცხოური ფინანსური ბაზრებისკენ და იქედან ცდილობს ინვესტორების მოძიებას. ეს დამოკიდებულება კირეალურად ხელს უწყობს საბანკო ანაბრებზე დაბალი საპროცენტო განაკვეთების დაწესებას, რადგან ალტერნატივა, ქართული საფონდო ბირჟა ადექვატური ამონაგებისა ნაკლებად განიხილება. საბანკო სექტორის ერთერთი მთავარი არგუმენტი არის ის რომ საქართველოში არ არის საფონდო ბირჟის დაფინანსების საკმარისი სახსრები, მაგრამ ფაქტია რომ მხოლოდ საქართველოს ბანკში, 14 მილიარდ ლარზე მეტია განთავსებული, საბანკო დეპოზიტებზე⁴, რომლით შესაძლებელია დაფინანსდეს საფონდო ბირჟაც.

თუმცა უნდა აღინიშნოს რომ თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარებამ გაამარტივა, გლობალურ ფინანსურ ბაზრებზე ინვესტირება და ნებისმიერ წუთს შესაძლებელია ფინანსების დაბანდება მსოფლიოს უმსხვილესი კომპანიების აქციებში, მაგალითად: Tesla, Amazon, Google, Walmart და Apple -რომლის ღირებულება წლის დასაწყისში 3 ტრილიონ დოლარამდე ავიდა.

საქართველოს და მის მსგავს ქვეყნებში, სადაც კაპიტალზე ხელმისაწვდომობა ნაკლებია, სჭირია გამართულად ფუნქციონირებადი კაპიტალის ბაზრის არსებობა, რათა მოხდეს შიდა ინვესტიციების მობილიზება და სარგებელიც მიიღონ ადგილობრივმა ინვესტორებმა. მიუხედავად იმისა რომ, 2014 წლის შემდეგ სავალდ ფასიანი ქაღალდების ბაზარი თითქმის 2,8-ჯერ გაიზარდა, მაინც ვერ ხერხდება

3 ფორექსის ბაზარი, ბანკთაშორისი, გარე-საბირჟო ბაზარი.

4 დეპოზიტი - თანხა ან ფასიანი ქაღალდები, რომლებიც შეაქვთ ბანკში ან სხვა საკრედიტო დაწესებულებაში გარკვეული პირობებით

სათანადო ნდობის მოპოვება, რადგან არსებული საკონონმდებლო ხარვეზები ისევ უცვლელი ჩება, საჭიროა აღდგეს 2007-2008 წელს გაუქმებული დამოუკიდებელი რეგულატორი, ფასიან ქაღალდებზე გარიგებები აუცილებლად უნდა მოხდეს კონკურენტულ და გამჭვირვალე გარემოში. საჭიროა გადაიდგას მკვეთრი და დროული ნაბიჯები, შემუშავებულ იქნას სამოქმედო გეგმა, რომ შევძლოთ მოსახლეობის ინფორმირება, რათა გავუჩინოთ მათ დანაზოგების გამოთავისუფლების სურვილი, მათზე შედარებით დიდი ამონაგების იმედით, სანაცვლოდ უძრავ ქონებაში ან და ანაბარზე თანხის განთავსებისა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ე. ბარათაშვილისა დ. მაგრაქველიძის ნაშრომში „საქართველოში საინვესტიციო გარემოს სრულყოფის პრინციპები“, თბილისი 2009.
2. საქართველოს ეროვნული ბანკი, www.nbg.gov.ge
3. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია საქართველო 2020; საქართველოს მთავრობა; ნოემბერი, 2013.
4. <http://forbes.ge/> The Global Competitiveness Report 2015-2016, World Economic Forum.
5. https://www.youtube.com/watch?v=STPgE_AYNdo
6. https://www.youtube.com/watch?v=ZaJXygVw-Hog&ab_channel=SOLO